

כַּבֵּן גַּמְלִיאֵל הִיָּה אֹמֵר...

מֵאֵם: כַּבֵּן יִצְחָק גַּמְלִיאֵל

פסח 1 ק"ו

כַּבֵּן גַּמְלִיאֵל פִּרְקוֹת ב'

ועד משום פסלה כוסיקין אכל למור ולקרות אין לנו ושמעו כולל נה (פסח קט) כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ולא יצא ידי חובתו ולא יצא ידי חובתו ולא יצא ידי חובתו.

כַּבֵּן גַּמְלִיאֵל פִּרְקוֹת ב'

גמליאל היה אומר "כל" שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור פסח על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים [שנאמר] ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח וגו' מצה על שום שנאלו אבותינו מצרים [שנאמר] ויאפו את הבצק אשר הוציאו מצרים וגו' מרור על שום שמררו המצרים את בני אבותינו במצרים שנאמר [וימררו את חיהם וגו']

ד צריך להתחיל בנתיב ולסיים בשבת, כיצד מתחיל ויסיימו שבתחלה היו אבותינו כי תרח ומלפניו בפרים וטעון ארץ הרכל ויזדמן ארץ עבודה אילים ויסיים ברה האם שקיבנו המקום לו הדברות סמאומת וקבנו להודו וכן מתחיל ומודיע ששנים הינו לפניה במצרים וכל הרעה שבטנו ויסיים בנתיב ויפלאה שנקש לנו ויחידותנו. הוא שדרוש מאתו אביו אבי עד שנפשו כל הפרשה וכל דמיסין ומאריך ברוח צרפה ד דרו זה משיבת: ה כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בליל המשה עשר לא יצא ידי חובתו ואילו הן פסח מצה ומרור. פסח על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים שנאמר ואמרתם זבח פסח הוא לה' וכו'. פסח על שום שמררו המצרים את בני אבותינו במצרים. מצה על שום שנאלו. המרור האלו כיון נקראו העדה:

כַּבֵּן גַּמְלִיאֵל פִּרְקוֹת ב'

פסח 2 ק"ו

כַּבֵּן גַּמְלִיאֵל הִיָּה אֹמֵר כֹּל שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְבָרִים אֵלּוּ בַּפֶּסַח לֹא יֵצֵא יְדֵי חוּבָתוֹ, וְאֵלּוּ הֵן: פֶּסַח, מִצֵּה, וּמְרֹר.

וּנְרָאָה, עַפְ"מ שֶׁשִּׁמְעֵתִי מִמְרֹר הַגֹּאֲבִ"ד דְּבִרְסִיק שְׁלִיט"א בְּשֵׁם אֲבִי מִרְן הַגְּרִי"ת הַלְוִי דִּל, שֶׁבִּלְ שֵׁנָה כִּשְׁעַת הַסֹּדֵר שֶׁל פֶּסַח הִי מְבַאֵר לִפְנֵי בִּיב מָה הִיא הַמִּצְוָה שֶׁל סִיפּוֹר יִצְ"מ, הִרִי בְּכֹל הַשָּׁנָה שֶׁ מִצְוָה שֶׁל זְכוּרַת יִצְ"מ, וְאִי"כ מָה נִיחֻסְפִי אוֹתָהּ הַלֵּילָה עַי"י הַמִּצְוָה שֶׁל סִפּוֹר מָה שָׂאִין בְּזִכְרֶיהָ, הִיא אֹמֵר, שֶׁהַחִלּוּק בֵּין זְכוּרָה לִסִּפּוֹר הוּא בְּנֵי דְבָרִים: חֲדָא, שֶׁבְּזִכְרֶיהָ אֵין צָרִיךְ אֵלָא לְהוֹכִיר לְעִצְמוֹ יִצְ"מ, אֲבָל סִפּוֹר הוּא לְסַפֵּר אַחֲרַי דְרַךְ שְׂאֵלָה וְחֻסְבָּה, כְּדֹכְתִיב: וְהִי כִי יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךְ גּוֹי וְהִגַּדְתָּ לְבְנֶךְ גּוֹי, הַבֵּן כִּי שָׂאֵל מָה נִשְׁתַּנָּה וְכו', וְהָאֵם מְשִׁיב עֲבָדִים הֵייוֹנוּ, וְאִפִּי הִי לְבַדּוֹ שׂוֹאֵל לְעִצְמוֹ מָה נִשְׁתַּנָּה וְכו', כְּדָרַךְ סִפּוֹר לְאַחֲרַי; וְעַד חִילוּק, שֶׁבְּזִכְרֶיהָ אֵין צָרִיךְ אֵלָא לְהוֹכִיר הַיִּצְיָאָה מִמִּצְרַיִם לְבֵדָה, אֲבָל בְּסִפּוֹר צָרִיךְ לְסַפֵּר כֹּל הַהִסְתַּחֲשָׁלוֹת וְצָרִיךְ לְהַחֲחִיל בְּגִנוּת וְלִסְיִים בְּשִׁבְחָה; וְעַד נִיחֻסְפִי בְּמִצְוֹת סִפּוֹר, לְסַפֵּר טַעְמֵי הַמִּצְוֹת שֶׁל אוֹתָהּ הַלֵּילָה, רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר כֹּל שֶׁלֹּא אָמַר ג' דְּבָרִים אֵלּוּ בַּפֶּסַח לֹא יֵצֵא יְדֵי חוּבָתוֹ וְאֵלּוּ הֵן פֶּסַח מִצְוָה וּמְרֹר וְכו', וְכֹל זֶה עֵיקַר הַמִּצְוָה שֶׁל סִפּוֹר יִצְ"מ, וְכֵן מְבַאֵר לְהַדִּיא בְּרַמְבַּ"ם פ"ז מ"ה חו"מ וו"ל: מִצְוֹת עֶשֶׂה הֵן תּוֹרָה לְסַפֵּר בְּנִסִּים וּנְפִלְאוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לְאֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם בְּלֵיל ט"ו בְּנִסְיוֹן שְׁנָא' זְכוֹר גּוֹי וּמִנְיָן שֶׁבִּלְבֵיל ט"ו ת"ל הַדְּגִדָּה לְבִנְךְ גּוֹי, וְאִי"כ מְבַאֵר הַרְמַבַּ"ם מָה הִיא הַמִּצְוָה שֶׁל סִפּוֹר וְכַתֵּב שֶׁם בְּהַל"ב: מִצְוָה לְהוֹדִיעַ לְבָנִים שְׁנָא' וְהַדְּגִדָּה לְבִנְךְ לְפִי דַעְתּוֹ שֶׁל בֵּן אֲבִיו מִלְמַדּוֹ כִּיִּצַּד אִם הִי קָטָן אוֹ סָפֵשׁ וְכו', וְאִם הִי הַבֵּן גְּדוֹל וְחָכֵם וְכו' וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת שִׁינוּי כְּדִי שִׁירָאוּ הַבָּנִים וְיִשְׁאַלוּ וְיִאֲמָרוּ מָה נִשְׁתַּנָּה וְכו', אֵין לוֹ בֵּן אֲשֶׁתּוֹ שׂוֹאֵלָתוֹ הִי לְבַדּוֹ שׂוֹאֵל לְעִצְמוֹ, וְבַהֲל"ד: וְצָרִיךְ לְהַחֲחִיל בְּגִנוּת וְלִסְיִים בְּשִׁבְחָה כִּיִּצַּד מִתְחִיל וּמִסְפֵּר שֶׁבְּתַחֲלָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ בִּימֵי תַרְחַ וּמִלְפָּנֵי כּוֹסְרִין וְטוֹעִין אַחֲרַי חֲתָבֵל וּמִסְיִים בְּדַת הָאֲמִתּוֹ שֶׁקְרַבְנוּ הַמִּקְוֶה לוֹ וְחַבְדִּילְנוּ מִן הָאוֹמוֹת וְקָרַבְנוּ לִיחֻדּוֹ וְכֵן מִתְחִיל וּמוֹדִיעַ שֶׁעֲבָדִים הֵייוֹנוּ בְּמִצְרַיִם וְכֹל הַרְעָה שֶׁגַּמְלָנוּ וּמִסְיִים בְּנִסִּים וּנְפִלְאוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לָנוּ, וְבַחֲל"ה שֶׁם: כֹּל מִי שֶׁלֹּא אָמַר ג' דְּבָרִים אֵלּוּ בַּפֶּסַח

פֶּסַח, שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִים בְּזִמְנֵי שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הִיָּה קִיָּם עַל שׂוֹם מָה? עַל שׂוֹם שֶׁפֶסַח הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאָמַרְתֶּם זָבַח פֶּסַח הוּא לִי: אֲשֶׁר פֶּסַח עַל בְּתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ אֶת מִצְרַיִם וְאֶת בְּתֵינוּ הַצִּיל וַיִּקְדֵּי הָעַם וַיִּשְׁתַּחֲוּ" (שְׁמוֹת יב, כו). מִצְוָה זוֹ שְׂאֵנוּ אוֹכְלִים עַל שׂוֹם מָה? עַל שׂוֹם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצַקֵּם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחְמִיץ, עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מִלְכֵי הַמִּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְגַאֲלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֹּאפּוּ אֶת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עִגְת מִצְוֹת כִּי לֹא חִמָּץ כִּי גִרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יִכְלוּ לְהִתְמַקְהֵם וְגַם צָדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם" (שְׁמוֹת יב, לט).

מְרֹר זֶה שְׂאֵנוּ אוֹכְלִים עַל שׂוֹם מָה? עַל שׂוֹם שֶׁמְרָרוּ הַמִּצְרַיִם אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּמְרָרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעַבְדָּה קָשָׁה בְּחָמָר וּבִלְבָנִים וּבְכָל עֲבָדָה בַּשָּׂדֶה אֶת כָּל עֲבַדְתֶּם אֲשֶׁר עָבְדוּ בְּהֶם בְּפָרֶךְ" (שְׁמוֹת א, ד).

כַּבֵּן גַּמְלִיאֵל פִּרְקוֹת ב'

רבן גמליאל היה אומר: כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור. זאת המשנה היא בפרק ערבי פסחים 452, והיא אומר רבן גמליאל כי בכלל ההגדה הוא לומר שלשה דברים אלו, ואם לא אמרם לא יצא ידי חובתו "והגדת לבנך" 453, אעפ"י שבשאלת "מה נשתנה" נזכרו שלשה אלו 454, אינו אלא לענין השינוי שיש בין זה הלילה לשאר הלילות, אבל לתת עיקר הטעם בהן לא יצא ידי חובתו אם לא אמרם כסדר.

כַּבֵּן גַּמְלִיאֵל פִּרְקוֹת ב'

ידי חובתו. של קריאת ההגדה 116.

ידי חובתו דכתבו דאתיא מואמרתם זכה פסח דע"י אמירה נעשה פסח ואחקש מצה ומרור לפסח ולענין פירושים אלו דחוקים הם ולולא דברי הראשונים הי' נלענין לפרש מתניתין דפסחים שאין הפירוש דאם לא אמר טעם פסח מצה ומרור לא יצא ידי מצות הללו אלא לא יצא ידי ספור יציאת מצרים שהרי ספור יציאת מצרים כליל פסח הוא מ"ע מלבד ע' של הזכרת י"מ שהיא בכל לילה כמו שאמר ראב"ע הרי אני כבן שבעים שנה וגו' והיינו ע"כ כמו שכתבו הפוסקים דכל ימות השנה לא צריך בכל לילה רק להזכיר יציאת מצרים בק"ש אבל כליל פסח צריך להאריך בספור, אכן כדי שנדע כמה הוא שיעור לכל הפחות למען יצא ידי עשה של והגדת לבנך על זה קאמר ר"ג שליציא ידי חובת מצות ספור צריך להזכיר ג' טעמים של פסח מצה ומרור דבפסח צוה הכתוב בפ"י דכתיב ואמרתם זבח פסח הוא ל"ה וגו' ובמצה כתיב והגדת לבנך ביום ההוא לאמור בעבור זה רזה קאי על מצה ומרור כמו שאמר בעל הגדה בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שמצ' ומרור מונחי' לפניך ועיין מה שכתבתי בשומר ציון (מכתב ר"א):

זבח פסח מצה ומרור

שם צעקת ר"ב היה אומר כל שאל אומר ג' דברים אלו נכנסה לא ילא ידי חיבתו ומהרש"א בחייל דקדק מה נשתנה שלם מלכות הללו עכ"ל מלכות שנחורה שאין לר"ך לפרש טעמים בשעת עשייתן ושלם מלכות אלו שר"ך לפרש טעמים בשעת עשייתן יצוה דבר אחר כך. וכפי דקדק על החירה שהרי לא כתבנו טעמי התורה ילמה נכנסה כחצי העצם בחורה ואמרתם זבח פסח הוא אשר פסקה סי' וגי' ומלכות ז' שאלו בל הכתוב ליתן טעם על מלכות המלכות אצל שיצד הכתוב כך הוא שהרי נכנסה נאמר זו ביאה וזהך תנא דבי ר"י דביה וישעיי היינו לאמר ירושה וישיבה אס בן ביאה נחיר כיינו לאמר ביאה לארץ ולאס בן נשאלת פסח שביעי יהושע כיחא שכבר נאל לארץ אצל פסח עלרים קשה ובאמת כל זמן היותם צמדד לא עשו פסח מעטס אז וכפי שכתבו התוספות בקירושין דף ל"ז ט"ז וזהו כוונת המחבר ויהי כי הנזכר וגי' שמרתם את העבודה ועשוע לאפקין קודם ביאתם לארץ והיה כי יאמרו וגי' נכנסו מה העבודה הולת לכם לכם ריקא צהיתכם אתם עדיין נעלרים למה נצדחתם עבודה הולת יהושע' כתבו שעל פי הדבור היה ונח הכתוב ליתן טעם על היראה שמה שסיס צעצור הייתי ערוס ועריה צומן הגולה ההוא שלא היה צדיס זכיות ונחן לנו דס פסח ודס מילה. וזהו כוונת המקרא יאמרתם זבח פסח יגו' אשר פסקה על צחי וגי' צוטה המלכות הסיח וליכ לא אמר הכתוב טעם המלכות ל"ה אמר טעם' הסללה היה צעצור עט יכו המלכות:

ועל דקדוקי של מהרש"א אה לי לדקדק עוד צמה שאמר לא ילא י"ח יום היה חקר בלמנו קתס לא ילא וכו' שאלמו הקורא את שמע ולא השמיע לזכרו לא ילא ומה כיון בלמני ידי מחבר. וכאלה משוס דבגזר על הצותינו עימי ועבודה ארבע מלות שנס וחס לא היו נעלרים רק דריו שנה אך צישוד הדבר נחלקו האדרשים יכ מהס דוקים כי קושי השעצור השלים וצומני ילא י"ס שדדשו שעצור זה נחמרשו ארבע בליות שאמנו עמה צבנות הרביעי וכל זה להשלים בליות עלרים אך אז היה קושי השעצור ועמה נחפוך סוח כאלרכת סומן משלים קושי השעצור. יהנה יס לארכיח שקושי השעצור נעלרים סוח השלים וצומן האמיתי ילאנו רסנס קוד ספקס מלה ולמיכ מרור וכיון שעללה רועז לגולה ומרור חומ

לא יצא יד"ה ואלו הן פסח מצה ומרור פסח על שום מה וכו', ובסיים הרמב"ם: ודברים האלו כולן נקראין הגדה. עכ"ל. הרי להדיא, שכל הג' חילוקים אלו כולן נכללין בהמצוה של „והגדת לבנך“ בהמצוה של ספור. וכיון שמצות צריכות כוונה ע"כ ה" מצוה לכוין לצאת בג' דברים אלו. עכ"ד.

קום פסח מצה ומרור

ואמרתם זבח פסח הוא. פי' בלמניה שר"ך לומר פסח זה שאלו אולתן וליחקס מלה ומרור לפסח ולי נמי מלה זו מרור

הכנה

ח"א דף קטו ע"ב כל מי שלא אכר ב' דברים אלו בפסח לא יצא ידי חיבתו פסח מצה ומרור פסח פי' שים בה כר. לא מלך נשאר מלך דמלך שיאמר נתן על סס מה דמני לכו נכרע על המלכות י"ו אל טעם הכתוב סוח מפורש כפי"ק דחומס י"ו דכל הודוס עמנו שלם לשמן כשרן סק מן הפסח יתחלם דסקולן שלם לשמן וטעם הכתוב מפורש סס ולפי פנתם ורסקס מן הקדושה נבי ספי קריו לקדושה דהיינו זכרה למה יע"כ אר"ג דנס ארלת העללים יהיה מפורש לשם לקרב אל הקדושה ח"ש פסח על סס שפסח הקריה סי' שנגד היו וקולל נמלרס ססס ממשלם קלישות העומלה לפסד פי"ו סס כמ"ס י"ו א"ס שקולי עיני העלמי וסכחת הפסח יתחלם הלון סר"ח חובט מלרס נלו לקרב אל השכנה וכן מיידי ליה טואמרתם זכס ססס דשפס ליה נאלתם פסח מירי דהוכחה נכר מפורש כה לשמה דכתיב (וחספס) זכס פסח ליה נלמלרין חסס י"ו ולמור דנס מרור נבי שיאמר ע"ס מה דהיינו נמי ביעסד מלרס הקשה ססס ממשלם העומלה ונבי ליה זכרה נסס דכתיב י"ו וזכרס כ' פסד נ"י רסקן ה' וגי' מלרס זכרה נסס מכו י"ו וזכר אה אשר כסה לך וגי' י"ו וזכר אה י"ס הפנת וגי' דהיינו שססר ססס שרסקן מן העומלה לקרב אל השכנה ומרור ססס חות מתלמו דך וסיפו קשה שורה על אז כמפורש (כ"ס) [פ"ט] דכתיב י"ו נכ' נלמלרס סוח סמקתתו ס' רסח קלישות כ"י פ"ט וכן לשמן ארלת מלך כתיב ו' ימים תלכל בלוי מלכות נ"י לשמן חכרס אה י"ס לשמן וגי' דהיינו שמוסד שרסקן מן העומלה ססס סס סלר סמיקה לקרב אל הקדושה נאלתם מלה נאלתם סק ממשלם לקרב אל הקדושה מ"ש סס (לעיל) [לקמן] נגי מלה ע"ס מה סי' במשורס סס:

כ"ל סוכה כ"ס

הא דתנן אמרו לו אי"כ היית נוהג לא קיימת מצות סיכה מימך. לאו דוקא, דהא סוכה גדולה וכשרה היא, אלא דאסרו רבנן שלא תהא שולחנן בתוך מבית גזירה שמא ימשך אחר שולחנו. אלא פירושו לא קיימת מצות סוכה כראוי וצרצון חכמים⁵⁹⁶. ודכותה בפרק ערבי פסחים⁵⁹⁷, מי שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא יד"ח. שפירושו שלא קיים מצותו כראוי, אבל ודאי אינו מעכב, וכן רבים.

צרכו ארץ ע"ס

במתניתין לא קיימת מצות סוכה מימך. עיין ברין וריטב"א שכתבו אף שאינו רק גזירה דרבנן מ"מ שייך לשון זה כמו במה שאמר ר"ג (פסחים קטו). כל שלא אמר דברים האלה בפסח לא יצא ידי חובתו וכן שם בפסחים על המשנה דר"ג כ' הר"ן לא שלא יצא כלל אלא שלא עשה מצוה כתיקונה ומביא רא"י מהכא אכן התוסי לעיל (ג. ד"ה דאמר) כתבו שהפירוש הכא דמדאורייתא לא קיים מצות סוכה והנה התוסי בזה לשיטתם אולו דגם שם בפסחים (ד"ה ואמרתם) נראה כודנתם דמן החורה לא יצא

2

בדחק לפרש דקאמר חללו לא יאז וענין מה שנאמר בסוכה
 (פ"ב) אם כן היינו נוהג לא קיימת משה סוכה מייד
 ולענ"ד אין זה דומה לשם דהחם עשה נתינת הסוכה נגד
 הקנה חכמים וז"ל שיה לא קיימת ישינת סוכה מייד
 כמזה חכמים אבל הכא האכלה מזה לחד והאמידה
 מזה לחד ואין שיה שלא יאז במטה אכלה כיון שלא קיים
 מזה אמרה נדה ולכן לולא דברי הראשונים הי' נלענ"ד
 שנה שאמר ר"ג לא יאז י"ח לא לענין אכלה פסח מזה
 ומרור קאמר חללו לענין מטה ספור יאז מזה דכבר
 סקא העוסקים מה ענין מטה על ספור יאז מזה

(יש) כתב הר"ן בפרק ערכי פסחים דף (רנ"ב ע"ב) (מה: ד"ה כל) הא דאמרין (קטו) כל שלא אמר דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו
 היינו ידי מצוה מן המובחר אבל ידי הגדה מיהו יצא.

בגל פסח כיון דכל לילה חיונ להזכיר י"ח כדכתיב קצות
 דפסוקי כחול' וחרט דכל לילה די חכיה לחד חלל חלל
 פסח נריך להרבות לספור והנה למעלה אין לזה שיעור ולכן
 לחזק ר"ג כל המרנה לאפר ג"ח ה' ומשנה חלל הכי נריך
 שיעור למטה כמה יספור ויה' יזאל י"ח מטה ספור יאז
 מעדים ולענ"ד דלזה נא ר"ג ומפרש נ' דברים האחד
 שהמועט להיות יזאל הוא לפרט טעמי פסח מזה ומרור
 כדדרישין מהגדה לנגן וגו' בענוד זה עשה ד' לי נענוד זה
 לא נאמר חלל בשמראה על פסח מזה ומרור וגם מפורשים
 טעמים של נ' דברים הללו נג' פסוקים שמהם המורה
 לספור לנגים טעם פסח נפסוק ואמרתם זכר פסח הוא
 וטעם מזה נפסוק ואמרתם חללנו בחוקיך האילנות וגו' שהא
 שלא הספיק נגמק להחזין וטעם מרור נפסוק ואמרתם
 לנגן ענדים היינו לפרעה נמרים ועוד שמה נשמע מדברי
 ר"ג שאפילו ספור כל הלילה חלל מזה ומרור ולא פירש טעמים
 חלל לא יאז י"ח ספור י"ח ולכן נפסוק דברי ר"ג נחמית
 אחר מחיל נגמק ומשיים נשנה וכו' להדיעט שגם זה
 מדבר מענין מטה הגדה ופי' זה נמן לענ"ד ולפי' לא שיה
 זה רק נע"ר ולא נפסח שיה וי"ד שמה לעשות פסח
 נ"ג נעמרת

הקטן יעקב.

סיו"ט

17
 221 משנה סיו"ט ב

וראייתי בהגדה טעמים חמשים (שס) שמה
 גם כן שני הדיעות צא, וכתב דיש
 חילוק הלכה למעשה בין הגי' הרי שיטות דאם
 נאמר שהוא בכלל מטה הגדה אזי הוא נאמר לספור
 כל זה לבנו כמו שכתוב והגדה לבד חלל חלל
 הוא ענין מופסח מזה ומרור אז יזאל במה שאמר
 טעמי המלווח לעלמו ואין נריך להגיד לבנו כיי"ש,
 וכנראה אין זה מוכרח לכל הדיעות הגי' וראיה
 מלשון הכלי יקר הגי' וכן אם נקוט כהפרי מגדים
 סימן הע"ט הגי' שהוא דרבנן בעלמא, ועיין עוד
 פרי מגדים ח"א סימן חפ"ה ס"ק א' שכתב על
 הא דכתב החוספה יו"ט [הגי'ל] דמזה ומרור
 איחקה לפסח, סובר ואמרתם מהכי נפקא שרין
 שיאמר טעם הדבר, דאלו מהגדה יש לומר דאין
 נריך לפרש טעם האב, [אך קשה] ומן ואמרתם
 יש לומר דוקא פשהנן שאל ויש ליישב שג"ל,
 [וחמיה ק"ח שלא הזכיר הפרי מגדים שדברי
 החוספה יו"ט מופתקים מדברי החוספות במקומם
 בדף קט"ז בגי'ל].

ולענ"ד י"ל עוד חילוק להלכה דאם הוא מלך

לפענוד הים להקדים מרור לעלה שהרי הפענוד קיים לגמילה חלל
 נאמר חרבה המריר הוא הגמילה האמיתית טעמי שמרור מייחס
 כשלא הזמן וזו כוונת ר"ג כל שלא אמר ג' דברים הללו דהיינו לפרש
 טעמם לא יאז י"ח דאיכא למימר שילא קודם זמן ועדיין חלל מייבין
 להסתענוד חלל ע"י פירוש הטעמים וזו קשיא למה מרור אחר נלה
 וי"ל ככ"ל ואם כן בזמן ילאו והיחס בגולה אמיתית :

13
 221 משנה סיו"ט קט"ו

14
 221 משנה סיו"ט קט"ו

יא קל אחר מישראל מחיב מן התורה לספור יציאת מצרים, בליל ראשון
 סדאורקא ובליל שני מדבקן, והיא מצוה נוספת על קל שאר לילות, שהרי בקל
 לקחתי חייב להזכיר יציאת מצרים, אבל בקל זה, חייב לספור המצוה, וכן שאמר
 בנבגדה, ולכן אמר רבן גמליאל: "כל שלא אמר שלשה דברים אלו, רוצה לומר:
 השעם של שלשה דברים אלו, שהם פסח מצה ומרור, לא יצא. ואם אין בידו הגדה,
 יאמר פסח וקראו של יציאת מצרים, וקרא חייב בהגדה, וכשיגיע ל"מצה זור או
 ל"מרור זה", יאמר רק "מצה שאנו אוכלין" וכו', וכן "מרור שאנו אוכלין" וכו'
 (תע"ג וכו'). ולי נראה בין שרין להגדה, יכול לומר "מצה זו" ו"מרור זה":

15
 המשנה סיו"ט שיעור

רבן גמליאל היה אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא
 יצא ידי חובתו וכו'

הרבה יש לתמוה בזה, דהיכן מצינו בשעת עשיית המצוה שיהיה הכרח להגיד
 הטעם בשעת עשיית המצוה? ואפילו למאן דסייל מצות צריכות כוונה אינו אלא
 כוונה בלב, ונראה שלרבותינו בעלי התוספות והר"ן הוקשה דבר זה ולכן כתבו
 התוס' (פסחים דף קט"ז) ד"ה ואמרתם זכר פסח הוא (ו"ל) "פי' באמירה שרין לומר
 יפסח זה שאנו אוכלין ואיתקש מצה ומרור לפסח וצ"ל נמי ימצה זו ימרור זה"
 עכ"ל. ולא זכיתי להבין דבריהם הקדושים דאטו על אכילת הפסח כתיב האי
 קרא, והרי על שאלת הבנים כתיב "והיה כי יאמרו אליכם בניכם וגו' ואמרתם
 זכר פסח הוא וגו'" (שמות י"ב כ"ו-כ"ז). ולדבריהם מוכרח לומר כל התשובות שעל
 שאלת הבנים, והר"ן כתב וז"ל "לא יצא ידי חובתו כראוי, אבל לא יצא ידי
 חובתו כלל לא קאמרי עכ"ל. ואינו מובן כלל למה לא יצא ידי חובתו כראוי?

ולענ"ד נראה דלא קאי כלל על יוצא ידי חובתו בפסח ומצה ומרור אלא לענין
 חובת הזכרת יציאת מצרים, שכבר הקשו כמה גדולים מה זה היחוס בליל פסח,
 והא קיי"ל כן וזמא דמוזכרין יציאת מצרים בלילות, אם כן בכל ליל השנה הוה
 כן? והתירוץ פשוט דבלייל פסח צריך להזכיר באריכות דברים. אבל גם זה אינו
 מובן דאם כן איזה שיעור יש לזה? ואנחנו בררנו למעלה דההפרש הוא דבלייל
 הזה חייב לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים וזהו יסוד ההגדה. וזהו
 מאמר רבן גמליאל כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובת
 סיפור יציאת מצרים בלילה הזה, ואלו הן פסח מצה ומרור, שבהם מבואר
 השעבוד והגאולה והנס הנעשה לנו, ובאמרתם זה טדה שגם אנחנו כאלו יצאנו
 ממצרים, ולכן מסמין התנא למאמר של רבן גמליאל את המאמר יבכל דור ודור
 חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים וכו'. ולדרכנו נאמר שכל זה
 הוא מדברי רבן גמליאל. ועוד יתבאר בס"ד שהכוונה גם על גוף המצות.

16
 שיה בין בין סיו"ט

אמנם יש לחקור כמה שאמר ר"ג (דף קט"ו) שיה
 לפרש טעם פסח מזה ומרור אם הי' זה גם נפ"ס
 ולפי מה שכתב החוספ' אם ילפין כן מדכתיב ואמרתם
 זכר פסח הוא פי' בחמירה על' פסח זה שאנו אוכלין
 ואחקה מזה ומרור לפסח עכ"ל ולפי' הי' זה מטה שנגמט
 או עכ"פ על נפש אל פסח שיה נאמר ועוד שהרי מקרא
 דמזה פסח הוא ילפין נגמט (דף ז) דפסח שלא נאמר
 פסח ופי' מה שכתבתי לעיל מהג זה גם נפ"ס וא"כ ס"ה
 החמירה דלפין מקרא זה.

אכן מלמד שהדעה שהביאו החוספ' אינה נמשחת
 הפסוק גם הלשון לא יאז ידי חובתו קשה דאם לא
 קיים מטה חמירה למה לא יאז ידי חובתו פסח מ' ודא'

מלוח הגדרה אז יכול לאמרה אימת שיראה
 בזמן חיוב מלוח ההגדרה (עיון לעיל סימן י"ט
 נראה לכאורה דלריך לאומרה לפני קיום המלוח
 דוקא ול"ע. וגם דאם הוא חלק ממלוח פסח מלא
 ומרור א"כ כן כעת שאין לנו פסח זעו"ה אין חיוב
 לפרש טעם פסח מה שאין כן אם הוא חלק ממלוח
 ההגדרה אם כן י"ל דחיובה בכל עת. שוב ראיתי
 בספר ערוגת הנושם על משניות פסחים פרק י'
 שחקר בזה אז בזמן האז דליכא פסח ולא ידי
 חובתו גם אז לא אמר טעמא דפסח, ועיי"ש עוד
 גם בענין הג"ל. o

18
 פ"ג

מרור זה. יפלא בכאן שמקודם היה ראוי שיהיה אכילה המרור לזכר המרירות
 דדמררו את חייהם שהיה מקודם ואח"כ אכילת הפסח והמצה שהוא
 לזכר הגאולה שהיתה אח"כ:

ונראה דזה בא להורות שאין אנו עושין עיקר מהגאולה מחמת שניצלנו
 מהמרירות רק עיקר הטובה והשבח אצלינו בהגאולה הוא מה שנקנינו
 לעבדים לו ית' ולקח אותנו לו לעם זה הוא טובה אף אם היינו מלכים
 ושרים במצרים כי זה נחשב לטובה מעל כל אשר גמלנו ה' משא"כ אם
 היינו עושים תחלה הזכר להמרירות ואח"כ להגאולה היה מורה עשותינו עיקר
 מה שיצאנו מהמרירות. לכן עושין מקודם זכר לגאולה להורות חשיבת טובת
 הגאולה שהוא ענין קנין כמ"ש בפסיקא דעבדים היינו ואין זה ענין כלל למה
 שהיה מרירות מקודם ואח"כ אנו עושין זכר למה שניצלנו ממרירות להורות
 כי זה רק טפל לטובה העיקרית שהוא הגאולה מה שנקנינו לעבדים לו ית'
 וטובת יציאה מהמרירות הוא טפל:

בכל דור ודור. אין הכונה שחייב לראות עצמו כאלו הוא יצא ממצרים
 משום שאם לא הוציא אבותינו גם אנחנו היינו משועבדים לפרעה דאם
 כן יאמר בכל הנסים שנעשו לאבותינו שחייב לראות עצמו כאילו הנס נעשה
 לו כגון בנס של אחרשוש שנגזר על כל ישראל למיתה ואם ח"ו היה מתקיים
 גזירתו אנו לא באנו לעולם וכן בכל הנסים שנעשו לאבות יהיה הבנים
 מתחייבים לכרך על הנס שנעשה לו ובהדיא אמרו בש"ס ברכות שמברך שעשה
 נס לאבותינו וכאן מברכין אשר גאלנו וגאל את אבותינו ומזכיר בברכה גם
 גאולת עצמו משא"כ בכל הנסים:

לכן נראה דרדאי אם היינו עושין עיקר השמחה על הנס מה שיצאנו מהמרירות
 של שיעבוד הגלות לא היינו מזכירין עצמינו בהברכה ובהנס כלל כיון
 שאנחנו לא יצאנו מהמרירות רק מפני עשותינו עיקר הנס ביציאת מצרים
 הגאולה שהוא מה שנקנינו לעבדים לו יתברך והכניסנו לקדושתו והנחילנו
 קדושת ארץ העליונה ותחתונה ובוה אנחנו ועם היוצאים שוים ולזה מברכין
 אשר גאלנו וגאל אבותינו שהגאולה הוא ענין הקנין וכמ"ל ולא מברכין
 אשר הוציאנו והוציא את אבותינו כי בגוף היציאה אין לנו שיווי עמהם רק
 בהגאולה ומה שאמר כאן (שחייב לראות עצמו כאלו הוא יצא) היינו כיון
 שעיקר השמחה הגאולה שהוא הקנין שנעשה מחמת היציאה ובנס הגאולה
 כולנו שרין ששמחת היציאה שוה לנו ולדור היוצאים כיון שעיקר השמחה
 הוא בהגאולה כמה שכולנו שרין בו גם כי היציאה היא סיבת כל הנסים
 שעושה עמנו. ולזה מביא רביה מקרא (שנאמר בו ואותנו הוציא משם למען
 הביא אותנו). הרי שמשחף גם אותנו בנס היציאה כיון שעיקר התכלית היה
 בהיציאה לתת לנו קדושת הארץ: